

8 клас

УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА

СТРЕМБИЦЬКА Л.А.

М. Коцюбинський

«Дорогою ціною»

Час і вічність у повісті, символічні образи. Романтичність, мужність і сила волі української жінки Соломії.

Мета:

- **навчальна** : продовжувати ознайомлення учнів з ідейно-художнім змістом повісті М.Коцюбинського «Дорогою ціною»; аналізувати образи часу і вічності в повісті, символи, роль і значення кольорів, звуків; характеризувати за складеним планом образ Соломії, дослідити, як випробування гартують характер людини;
- **розвивальна**: розвивати навички роботи з текстом епічного твору, вміння робити власні висновки; логічне та творче мислення;
- **виховна**: виховувати волелюбність, зневажливе ставлення до жорстокості і зла, повагу до мужності, сили волі як рис характеру, що необхідні для боротьби зі злом, утисками особистості; любов до художнього слова.

Тип уроку: засвоєння нових знань і розвитку на їх основі умінь та навичок.

Обладнання: текст твору, тести, ілюстрації до твору, презентація.

Організаційний момент.

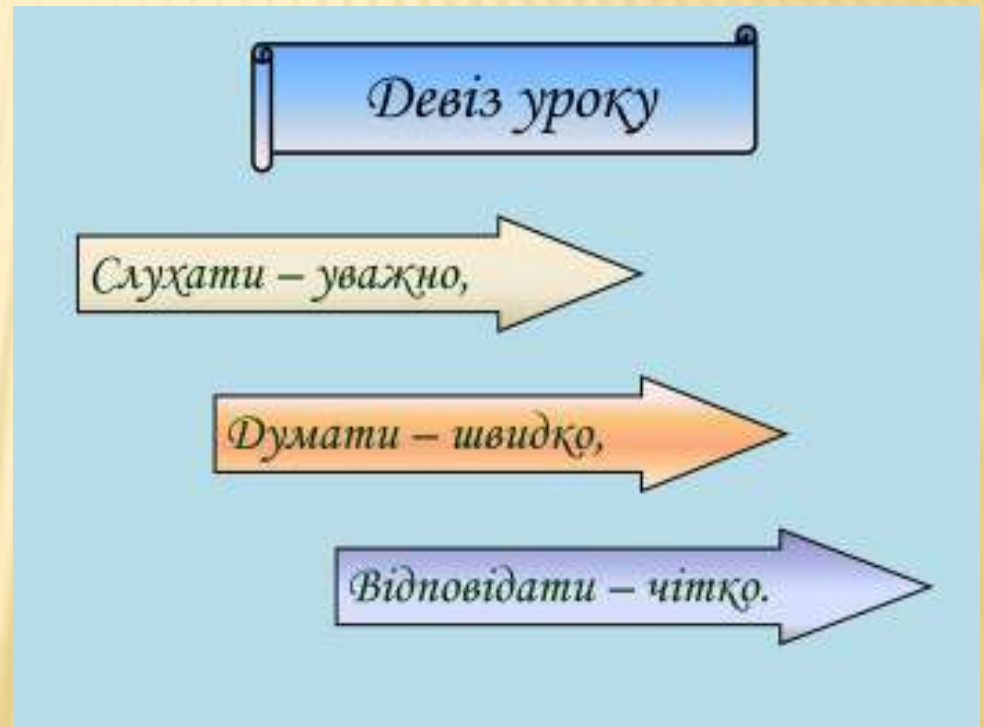
Завдання наші такі:

Не просто слухати, а чути.

Не просто дивитися, а бачити.

Не просто відповідати, а міркувати.

Дружно і плідно працювати.

"Вірю - не вірю" ("Так чи ні")

1. У творі порушено проблеми волі, кохання, боротьби.(Так)
2. Пасма Соломіїних кіс автор порівнює з мертвими гадюками.(Так)
3. Остап був тридцятилітнім чоловіком.(Ні)
4. У плавнях до Остапа підійшов собака.(Ні)
5. Соломія і Остап вдало переправилися через Прут.(Ні)
6. Коли чоловік ішов з дому Маріуца була доброю до Остапа.(Так)
7. Гіца відбирав у Соломії зароблені гроші.(Так)
8. Болгарин не дозволив привести Остапа.(Ні)
9. Уявляючи себе козаком, Остап мріяв про коня, що залишився у панській
стайні.(Так)
10. Драгоман повідомив, коли повезуть Остапа.(Так)
11. Соломія вирішила відбити Остапа у турків.(Так)
12. Живою залишилася лише Соломія.(Ні)

Тести

Знайдіть правильну відповідь

1. Остапа в дорозі наздоганяли :

- а) панські поплічники;
- б) Соломія;
- в) Котигорошко.

2. Скільки часу Остап і Соломія чекали перевізників із-за Дунаю:

- а) два дні і дві ночі;
- б) три дні;
- в) один день і одну ніч.

3. На переправі одним із перших у човен ускочив:

- а) Соломія;
- б) Котигорошко;
- в) Остап.

4. До Якимового вітряка було:

- а) верст із двадцять;
- б) верст із тридцять;
- в) верст із сорок.

5. Остап і Соломія переправилися через річку:

- а) Дунай;
- б) Прут;
- в) Дністер.

6. Переправитись у Туреччину допоміг:

- а) мельник Яким;
- б) дід Овсій;
- в) драгоман.

7. Остап і Соломія переправилися за кордон:

- а) на човні;
- б) на плоту;
- в) вплав.

8. Остап оборонявся від вовка:

- а) водою;
- б) рушницею;
- в) палицею.

9. Чиї це слова: "Раз вмирати - не двічі"?

- а) Івана;
- б) Остапа;
- в) Соломії.

10. Через відсутність харчів Соломія споживала:

- а) стебла або корінь водоросля;
- б) гриби;
- в) качині яйця.

11. Соломії допомагав визволяти Остапа:

- а) Іван;
- б) болгарин;
- в) Раду.

12. Живим залишився тільки:

- а) Іван;
- б) Соломія;
- в) Остап.

Відповідь:

- 1.б;
- 2.а;
- 3.б;
- 4.б;
- 5.б;
- 6.б;
- 7.б;
- 8.а;
- 9.а;
- 10.а;
- 11.а;
- 12.в.

Символіка у творі:

Вітер – **символ волі**: Остап живе «серед розлогих просторів», «в царстві вітру, який «несе в собі весь гомін землі... від скритого зітхання серця до крику смертельної розлуки. Треба тільки уміти слухати».

Туман символізує **безперспективність, невідомість шляху**, який обрали герої повісті. Як світло де-не-де блимало крізь млу туману, так їхня надія пробивалася через морок сумних думок.

MyShared

Символіка у творі:

Віл у ярмі – символ українського трударя, що не протестує, який задовольняється пашею і спочинком.

Дикий тур – символ нескореного селянства, який не втратив смак волі, широких просторів, який пам'ятав козацьку вольницю.

Один із пунктів нашого плану до п'ятої частини повісті «Річка, як „чорна і тиха безодня”». Перекажіть текст твору, що відповідає йому, дотримуючись вжитих автором художніх засобів (епітетів, метафор (уособлень), порівнянь).

– Який колір найчастіше зустрічаємо в цьому епізоді? (*Чорний*) Як ви гадаєте, чому? (*Бо чорний колір співзвучний сумному настрою героїні, яку розлучили з коханим*).

– У цьому описі ми зустрічаємося з образом туману. І можемо сприймати його як цілком конкретну картину. Однак на початку уроку я сказала вам, що ми досліджуватимемо символічні образи твору. Туман – один із них. Які асоціації викликає у вас туман як природне явище? (*Непрозорий, неясний, тьмянний, перешкоди, нечіткий, невиразний*). Спробуйте на основі цих асоціацій витлумачити символіку образу туману. (*Можна говорити про те, що туман символізує безперспективність, невідомість, складність шляху, який обрали герої повісті. Як світло де-не-де блимало крізь млу туману, так їхня надія пробивалася через морок сумних думок*).

– Пригадайте, який колір домінував при змалюванні картин пожежі у плавнях (III частина), аргументуйте відповідь цитатами з тексту. (*Червоний: «Обернувшись назад і глянувши на небо, вона побачила червоні, як грань, хмари...»*) Визначте його символічний зміст (*Червоні барви символізують страх, породжений пожежею*).

– Зверніть увагу на колористичний малюнок, що постає після розпачливих перегуків Остапа і Соломії наприкінці твору. Білі боки спорожнілого човна вода фарбує у червоний колір. Як, на вашу думку, співвідносяться ці кольори? *(Вони контрастують між собою)*. Дійсно, білий – колір світлий, він символізує чистоту загиблої Соломії, яка і пливла на цьому човні. Червоний же – колір неспокою. Однак варто зауважити, що неспокій – складова частина людського життя. Тому можемо говорити про те, що така колористична картина символізує нескінченність, плинність часу, навіює нам відчуття вічності. Ми переконалися, що у малюнках природи слово М. Коцюбинського світиться, грає різними барвами, дзвенить багатьма струнами. Тому таким важливим поряд із колористикою постає звукопис.

– Як передається вічний шум безбережного моря комишу? Які асоціації він викликає? *(Звуконаслідувальними алітераціями (повторення звуків «ш», «с») та асонансами (повторення звуку «у») через сприйняття Соломії. У шелесті комишу Соломія десь глибоко в душі відчувала вирок для себе)*.

– А який звук допомагає відчувати розбурхану стихію пожежі? *(Звук «р», повторений багато разів)*.

Так, у творі ми зустрічаємо насичену кольорами та звуками картину. Пам'ятаємо, що вона має символічне значення. Таке ж навантаження несе і образ вітру. Віднайдіть його у тексті твору та перекажіть цей уривок. (***«Що не кажіть, а він живий, той вітер. Він летить іздалеку, понад тихими селами, і забирає по дорозі, всичує в себе і тишу села, і клекіт міста, шемрання темного лісу, дзюрчання вод і дзвін стиглого колоса. Він несе в собі гомін землі, від тихого бриніння мушки до гуркоту грому, від скритого зітхання серця до крику смертельної розпуки»***).

– Яким ви уявили собі вітер? Розкажіть про його найголовніші можливості. (***Вітер – всемогутня сила, справжній володар, непідвладний часові. Він здатен бути скрізь, ставати свідком людського щастя та горя, перемоги та поразки. Вітер може підняти бурю на морі, примусити людину змінити свої плани***).

– Символічний образ вітру ніби продовжує образ космічного польоту. І в цьому космічному вихорі десь загубилися і долі, і кохання двох невмираючих сердець – Остапа і Соломії. Такий романтичний, піднесений образ природи підсумовує розповідь про трагічне кохання. Він своєрідним чином пов'язує різних людей, континенти, різні часи в одне ціле. Так у творі вимальовується і образ часу та вічності. У народній творчості вітер – символ волі. Тож як ви думаєте, з якою метою письменник в епілозі змальовує цю могутню стихію? (***Щоб підкреслити, що Остап на все життя зберіг любов до волі. Остап живе «серед розлогих просторів», «в царстві вітру, який «несе в собі весь гомін землі... від скритого зітхання серця до крику смертельної розлуки. Треба тільки уміти слухати»***).

Образ Соломії:

1. Соломія — яскравий, багатогранний, глибокий образ української літератури.

2. Портрет і зовнішність героїні.

3. Риси характеру Соломії:

а) мужність і відвага; б) вірність і самовідданість; в) волелюбність і ненависть до гнобителів;

г) любов до життя; д) здатність на самопожертву; е) щирість і душевність; є) оптимістичність та енергійність.

4. Трагічна доля героїні.

5. Значення образу української жінки.

Образ Остапа Мандрики:

1. Остап Мандрика — головний герой повісті «Дорогою ціною».

2. Портрет і зовнішність героя.

3. Багатоаспектність зображення Остапа:

а) психологічний стан; б) ставлення до життя;
в) прагнення та цінності; г) роль діда у вихованні героя,
формуванні його поглядів; д) кохання до Соломії.

4. Риси характеру героя:

а) мужність і бунтарство; б) ненависть до панів;
в) щирість і доброта; г) рішучість і винахідливість;
д) здатність до ризику; е) терпимість і волелюбність;
є) ніжність і чуйність у ставленні до Соломії;
ж) вірність у коханні; з) працьовитість, любов до землі;
и) оптимістичність, життєлюбність.

5. Остап — борець за волю, щасливе життя поневоленого люду.

Образи повісті

Реалістичні	Реалістично-символічні	Алегорично-символічні
човен рушниця пожежа	плавні ріка дорога небо	вітер очерет

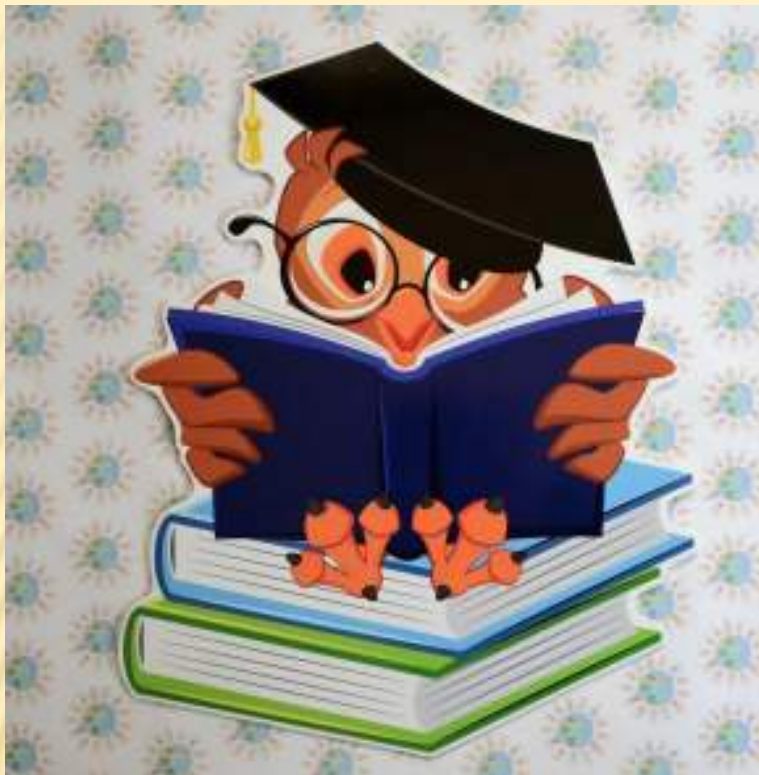

Чому і чим персонажі повісті (Остап і Соломія) далекі від змісту символічного образу господарського вола, змальованого у вступі? *(Остап і Соломія не бажали миритися із неволею, несправедливістю, пригнобленням: «Пісня волі... чаруючим акордом лунала в серцях молоді, поривала її туди, де ще не чуť кайданів, скованих на людей людьми». Своєю втечею, боротьбою із складними обставинами вони повстали проти несправедливості. І довели, що надто далекі від того господарського вола, «якого паша і спочинок могли робити щасливим» і якого письменник робить алегоричним уособленням приборканого народного духу. Так, вже у вступі яскраво лунає ідея твору: утвердження волелюбності українського народу, його непримиренності до соціального гноблення).*

Розкрийте символічний підтекст назви твору. (Головні герої заплатили найвищу ціну за волю, за бажання щасливо жити – ціну життя. Однак своїм коханням вони довели, що щирість та самовідданість здатні подарувати людині хоча б невеликі, але такі бажані краплини щастя, дати сили для боротьби. Їхнє почуття увійшло у вічність, стало основою моральної стійкості особистості).

Домашнє завдання

Написати цитатну характеристику образів Остапа та Соломії

